

TERÖR, SAVAŞ, ŞİDDET VE MEDYA

Güleda YÜCEDOĞAN*

La Terreur, La Guerre, La Violence et Les Médias

Dans cet article intitulé "La Terreur, La Guerre, La Violence et Les Médias" on fait d'abord la définition de ces notions. On insiste surtout sur l'attaque de 11 Septembre pour illustrer la thèse. Ensuite on parle du rôle des médias et on analyse comment les médias doivent annoncer ces faits.

Mot clés: La Terreur, La Guerre, La Violence, Les Médias, La Societé

.....

Giriş

Terör uzun yıllardır tüm dünyayı etkileyen ve toplulukları, özellikle de sivil halkı yaralayan bir çıban başı olarak görülmektedir. Ülkeler gerek kendi içlerinde gerek diğer ülkelerden gelen bu büyük sorunla kendi imkanlarıyla mücadele etmişlerdir. Bu sorunun ortak bir zemin ve ortak mücadeleyle çözülmesi her nedense bir türlü benimsenip ortaya konulamamıştır. Toplumlararası farklılıklar,

---

* Araş. Gör. Dr., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü.

kargaşalar terörü ve terör olaylarını büyütmüş, çıban kangrene dönüşmüş yerleştiği uzuvlara ve masum insanlara çok büyük zararlar vermiş, böylece terörle mücadele zorunlu hale gelmiştir.

İçinde bulunduğumuz dönemin karşımıza çıkardığı tablo ve bu tablonun ana çizgisi de savaş. Savaş neye karşı ve kime karşı yapılırsa yapısın hiç arzulanmayan ve ortaya çıkabilecek sonuçları itibariyle de daima kaçınılması gereken bir eylem olarak görülmektedir. Bununla birlikte geçmişten günümüze, yani insanın varoluşundan bu yana sonuçları ve boyutları bilinse de savaşlarla hep karşı karşıya kalınmıştır.

Bugün savaş kavramı terörle mücadelede kullanılacak yol olarak benimsenmiştir. Özellikle 11 Eylül 2001'den bu yana dünyanın gündemine oturan ana başlıklardan biri de savaş olmuştur. Eski dünyanın son, yeni dünyanın ilk günü diye adlandırılan bu dönemde, terörle mücadele için çözüm yolu olarak savaşa yönelinmiştir. Amerika-Afganistan arasında başlayan, Filistin-İsrail Savaşı ile devam eden, Amerika -Irak arasında muhtemel, başlaması beklenen savaşlar, bizleri yeni bir dönemle karşı karşıya bırakmaktadır.

1. Terör ve Savaş

"Mücadele ve Savaş" anlamları yakın ve birbirinin içine geçmiş gibi görünse de aslında oldukça farklı ve ayrı kavramlardır. Mücadelede sizin karşınıza aldığınız her şey sizi birinci dereceden etkilemektedir. Sizin alacağınız tedbir ve önlemler, stratejiler de karşınızda bulunan ve mücadele ettiğiniz kimseleri birebir ve doğrudan etkilemektedir. Savaş, bildiğimiz ve gerçek anlamıyla kullanıldığında toplumsal ve açık uçlu bir denklem gibidir. Özünde

strateji ve mantık vardır. Üstelik mücadeleden daha büyük ve köklüdür, oldukça da geniş kapsama alanlarına sahiptir. Sonuç olarak kimin ne şekilde ve nasıl etkileneceği, olayın boyutlarının nasıl gelişeceği düşünce ve tahmin sınırlarını oldukça zorlayabilir.

Bu bağlamda düşünülduğünde de uzlaşmanın sona erdiği yerde savaşların çıktığını görmekteyiz. Uzlaşmalardan diplomasi doğmaktadır. Burada irdelenmesi gereken en önemli olgu 4. kuvvet diye söz edilen medya mı diplomasinin hizmetindedir?, diplomasi mi medyanın hizmetindedir? İlk önce bu kavram kargaşasının sis perdesi ardından çıkıp saydam bir zemine oturması gerekmektedir. Yapıcı ve gerçek sonuçlar ancak böylece elde dlebilir.

21. Yüzyılın bu ilk yıllarında dünya toplumları bir kez daha hiç istemeseler de zorunlu olarak savaşla yüz yüze gelmiştir. Oysa teknolojinin ve bilimin gelişmeleri insanlığı terör, savaş olgularından ve şiddetten çok farklı boyutlara taşımalydı. Ana teması şiddet ve ölüm olan terör bugün, dünya insanlarını ve toplumlarını tehdit eder ve zarar verir hale dönüşmüştür. Şiddet insanın öz benliğine ait bir olgudur. İnsan varolduğundan beri şiddet eylemleri de dönem dönem gözlemlenmektedir. Uygarlıklar geliştikçe, kültür varlıkları arttıkça azalması gereken ve terbiye olması gereken bu içsel güdü, bir türlü ehlileştirilemeyerek sık sık karşımıza çıkmaya başlamıştır. Hatta iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle de günlük yaşamımızın içine girerek yaşantımızın bir parçası haline dönüşmüştür.

Uzmanlar günümüzde şiddeti bireysel ve toplumsal olmak üzere ikiye ayırmaktadır ve nedenlerini ekonomik, politik, sosyal ve psikolojik olarak sınıflandırmaktadırlar. Yani şiddetin birçok

gerekçelerinin ve farklı boyutlarının olması karşımıza şiddetin meşrulaşması olgusunu çıkarmaktadır.

1.2. Medyada Terör ve Savaş Olgusu

Bugün medya da şiddet, terör olaylarına ve savaş görüntülerine sık sık yer vererek alışkanlık ve 'böyle şeyler hep olur' olgusunu yerleştirmektedir. Toplumsal olarak ne kadar çok televizyon seyrettiğimizde düşünülürse ortaya çıkan tablo daha da karmaşıklaşmaktadır. "Araştırmalara göre Türk İnsanı günde ortalama 4 saat televizyon izliyor. ABD'li 3 saat 59 dk., İngilizler 3 saat 30 dk, İtalyanlar ise 3 saat 28 dk yı televizyon karşısında geçiriyor" (Koloğlu, 1996:12) Kimse şiddet ve terör görüntüleri ve bunların doğuracağı etkiler üzerine köklü bir tepki gösterememektedir. Hatta çocuklar için hazırlanan çizgi filmlerde bile şiddet öğeleri ağır basmakta, görüntülü basın, çizgi filmler, aksiyon filmleri, çeşitli show programlarıyla ve günümüzde ana haber bültenleriyle de bu görüntüler oldukça sık yayınlanmaktadır. Günlük yazılı basına baktığımızda da haber ağırlığını bu tür içeriğe sahip haberler oluşturmakta ve bu haberler çekilen fotoğraflarla da desteklenmektedir.

Olumsuz bu tür görüntüler sıkça gösterilmektedir. Hatta tek bir gösterimle de yetinilmeyerek defalarca gösterilmekte, adeta beyinlere kazınmaktadır. Haber programlarında ve her kesimin ekran karşısında olduğu ana haber bültenlerinde bu görüntülerin fazlalığına ve tekrarına hemen her gün rastlamaktayız

Körfez Savaşı ile başlayan savaş ve savaşın içeriğinde yer alan şiddet görüntüleri, insanlara bir gösteri bir doğal olgu gibi verilmiştir. Dünya uzun bir süre bu tarihi öneme sahip savaşın

yansımalarının kitle iletişim araçları tarafından nasıl verildiğini uzun bir süre tartışmak durumunda kalmıştır. Atılan füzeler, bombalanan şehirler, ölen insan görüntülerine televizyonlar ve yazılı basın oldukça büyük bir yer vermiştir.

Özellikle televizyonlar kesintisiz yayın yaparak gelişmeleri izleyicilere anında aktarmışlardır. Amerika- Afganistan Savaşı'nda, Amerika dünyada fazla görüntü yayınlatmamış, ancak bir bölge televizyonu El Kaide bu savaşla ilgili çeşitli görüntüleri dünyaya geçmiştir. Dünyada fazla tanınmayan bu televizyon verdiği görüntülerle gündeme oturmuştur.

Yaşadığımız şu günlerde ise İsrail-Filistin Savaşı'nın görüntüleri sık sık televizyonlar ve yazılı basın araçlarıyla gündeme ve evlerimize gelmektedir. 'Medya olmasaydı terörizm olmazdı' diyen Jean Boudrillard, Terörizmin kaynağını yine medyanın kendisi olarak görmektedir. Medya çoğu zaman şiddet, terör ve savaş görüntülerini bir insanlık dramının göstergesi olarak değil rating aracı olarak vermektedir.

"Altan Öymen'in medya da özellikle de televizyonda rating aracı olduğunu düşündüğü şiddet" (*Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1997:145*) de diğer davranışlar gibi öğrenme ile kazanılmaktadır. Bu alanlarda ne kadar çok görüntü izlersek zihne yerleşme ve alışma sürecini de o ölçüde hızlandırmaktayız. Şiddetin kişisel gelişim döneminde ve toplumsallaşma sürecinde edinildiğinin bilincinde olmamız gerektiği gibi, öğrenmeyle de edinildiğinin bilincinde olmamız gerekmektedir. "Öğrenilen olay yani şiddet ise sürekli izlendiğinde kişinin davranış yelpazesinde yerini almaktadır." (Pazanbaşı, 1998:5)

Televizyon ekranlarında, yazılı basında yer alan şiddet, terör ve savaş görüntüleri, kişilerde bu olgulara yönelik bir özümsemeyi de beraberinde getirmektedir. “Kitle iletişim araçlarının etkisinin kokusu esasen kısa dönemde değil, uzun dönemde çıkıyor. Bir tek mesaj belki derin izler bırakmıyor, ama, insanlar bu araçlara bütün ömürleri boyunca sürekli açıklar. Zihinlerinin ve vicdanlarının biçimlenişi bu süreklilik içinde gerçekleşiyor.” (Uğur, 1998:9)

Şiddet terör ve savaş olgusunu, bir bilgisayar oyununu izliyor ya da oynuyor gibi bir duyguyla izleyen kitleler neredeyse bir eğlence aracı gibi görmeye başlamışlardır. Medyaların şiddeti yadsıyormuş gibi bir tavır almaya çalışmaları aslında bir yanılsama olarak görülmelidir.

Çünkü bu görüntüler izleyiciyi çekmekte bu tür organlara rating getirmektedir. Rating artışı da reklam pastasında ki payı her geçen gün biraz daha arttırmaktadır. Medyada şiddet, terör ve savaş sahnelerinin programlarda ve ana haber bültenlerinde çokça olmasının tek gerekçesi olarak rating kaygısı görülmelidir. Çünkü bu medyada yer alan, yazılı basın organları olan, gazeteler ve televizyonlar ticari nitelikli kuruluşlardır.

Çoğu kez ilk amaç daha çok gelir elde etmektir. Terör ve savaş görüntülerinin yani şiddet görüntülerinin ratingi yüksektir. Sonuç olarak en çok televizyonlarda görülen bu tür görüntüler “Ölümden acıdan zevk alan yeni bir izleyici kitesini yaratmaktadır.” (Rigel, 1993:17) Neredeyse şiddet herkesin kullandığı bir yöntem olarak tanıtılmaktadır.

Medya da yer alan terör, savaş ve şiddet görüntüleri; ölümleri şiddeti ve savaşı doğallaştırıcı ve özendirici görüntülerden

uzak yorumlarla verildiğinde, izleyiciye olumlu bir etki yapabilmektedirler. Örneğin savaşın, terörün ve şiddetin vahşetini gösteren görüntüler, kimi zaman toplumların ve yığınsal kitlelerin üzerinde caydırıcı bir etki bırakabilmektedir. Ancak bu görüntüler sık ve daha çok rating elde etmek amacıyla verildiğinde zaman içinde doğal bir davranış gibi algılanmaya başlanmaktadır. “Televizyonun tanıttığı dünyada iyiler de kötüler de sorunlarını çözmek için şiddeti kullanmaktadırlar. Böylece şiddet istenilen sonuçlara ulaşmak için meşrulaştırılmaktadır.”(Hollorand, 1973:15)

Haberde verilmek istenen her ne ise, yani iletilmek istenen mesaj ne olursa olsun, vurgusunu lettiği mesajla gerçekleştirir. Bu ister politik, ister kültürel, ister eğitici olsun haberin hedefi yığınlara anlam iletimini sağlamaktır. Bu sayede de toplumlar anlamın boyunduruğunun altına girmektedirler. Verilen iyi mesajların kişileri iyi yöne, verilen yanlış mesajlarında yanlış noktalara götürmesi bu bağlamda kaçınılmaz görülmektedir.

“Medya çağı, bir gösteri çağıdır. Gösteri çağı ise; ideolojinin yerine kozmetiğin geçtiği, hakikatin imaja yenik düştüğü, her şeyin eğlenceli bir biçimde sunularak içeriksizleştiği, müthiş bir enformasyon bombardımanının insanları parçalara ayırarak tepkisizleştirdiği, hafızanın kaybolduğu, algılama ve muhakeme yeteneğinin azaldığı bir dönemdir.”(Postman, 1991:28) İnsanlar şiddet içeren görüntüler ve fotoğraflar yoluyla bir imaj bombardımanına tutulmuşlar, bu bombardımanının sonucunda da gördükleri her türlü şiddet, terör ve savaş sahnesine zaman içerisinde alışmışlar hatta kanıksamaya bile başlamışlardır.

Medyalar tarafından olumsuz görüntülerin ve her türlü şiddet içeren görüntülerin sürekli bir mesaj olarak kitlelere

yollanması, kitleleri anlamdan uzaklaştırarak olayların bir gösteri gibi algılanmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda da kitlelere iletilmiş bir bilgidен söz etmek oldukça güçleşmektedir. Baudrillard haberdeki anlam eksikliğini sisteme yönelik görmektedir. “Kitleler uzun zamandır sistemin kendilerine gerçek bilgileri aktarmadığının bilincindedirler. Dolayısıyla gerçeklerin, anlamın açıklanmadığı bir olayda gösterinin tanığı olmak istemeleri çok doğaldır” diyerek olayın bir de seyirci kitleleri yönünden bakış açısını vurgulamaya çalışmıştır.

Böylelikle de“Medyalardan gösteri isteyen kitlelerin, ilginç gösteriler ortadan kalktığında haber programların izlemediği görülmüştür. Bu durum kitlelerin gösteri istediklerinin bir kanıtı olarak değerlendirilmektedir. İçinde yaşadığımız dünyada haber oranı arttıkça anlam oranının giderek azaldığı görülmektedir. Azalan anlamın yerini, giderek artan gösteriler almaktadır.” (Baudrillard, 1991:65)

Medyada savaş ve terör görüntülerinin ana temeli olan bu görüntüler içindeki şiddet öğeleri toplumsal saldırganlığı etkilenmektedir. İnsanların benzeri davranışlarını da uyarabilmektedir. Bu tür davranışları özellikle gençlerde ve çocuklarda çekici bir duruma getirebilmektedir. Gazete ve televizyonlarda gördüğü suç davranışlarını gerçek yaşama aktaran gençlerin haberlerine oldukça sık rastlamaktayız.

Gençler, çocuklar ve toplumdaki özellikle eğitim düzeyi düşük kişiler, şiddet içeren değişik teknik ve uygulamaları da görmektedirler. Ayrıca saldırganlığın ve şiddet eylemlerinin herkesce rastlanan ve kabul edilebilir bir davranış olduğu inancının

da yaygınlaşması, bu açıdan rastlanabilir bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu tür görüntüler ayrıca şiddete karşı duyarlılığı azaltmaktadır. Kısaca sayısız ölüm, cinayet, saldırı, bomba eylemleri, kopan kol ve bacak görmek izleyicileri zaman içinde duygusuzlaştırabilmektedir.

Sonuç

Bilgi çağının en temel yapı taşlarından biri ve 4. kuvvet olarak adlandırılan medya; toplumların siyasetin, kamuoyunun, demokrasinin vb. gibi sınırsız alanın sağlam yapılarının oluşumundaki görevini başarıyla yerine getirmek zorundadır. Bu nedenle de çeşitli kar amaçlı ya da farklı içerikler içeren unsurlardan uzaklaşıp görevlerinin bilincine varması, görevlerini ve sorumluluklarını unutmaması ve 21. yy'a yakışan bir işleyişe sahip olması gerekmektedir.

Burada da toplumların ve toplulukların kültür düzeylerinin ve ekonomik refahlarının kalkındırılmasının rolü ön plana çıkmaktadır. Terör olaylarının ve savaşların önünün kesilmesini arzuluyorsak daha barışçı ve eğitime önem veren bir dünya düzenini bu yeni yüzyılda 'Medyanın' da desteğiyle gerçekleştirmek zorundayız.

Umarız 21. Yüzyıl dünya tarihine acıların, ölümlerin, kayıpların değil, barışın, refahın, bilimin yüzyılı olarak geçer.

Kaynakça

- BAUDRİLLARD Jean, Sessiz Yiğınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu (1991), İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- HOLLORAND D. James, Televizyonun Etkileri(1973), İstanbul, İstanbul Reklam Yayınları.
- KOLOĞLU Sina, Milliyet gazetesi (1996).
- PAZARBAŞI Betül, Görsel Medyada Şiddet(1998)Doktora Tezi, İstanbul,
- POSTMAN Neil, Televizyon Öldüren Eğlence (1991), İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- RİGEL Nurdoğan, Şahlanan Şiddet (1993), İstanbul, Der Yayınları.
- Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Demokrasi Özgürlük ve Basın(1997), İstanbul, Mart Matbaacılık.
- UĞUR Aydın, Zihinlerin Yeni Efendileri: Medyalar, İletişim Araştırma Dergisi, İstanbul.